

Ümumi məlumat	Fənnin adı, kodu və kreditlərin sayı	TURK 314 Türk Dünyası Mədəniyyəti, 3 kredit, 6AKTS	
	Departament	Dillər və ədəbiyyatlar	
	Proqram (bakalavr, magistr)	Bakalavriat	
	Tədris semestri	2026/2027-ci tədris ilinin payız semestri	
	Fənni tədris edən müəllim (lər)	Dos., fil.ü.e.d. Elmira Məmmədova-Kekeç	
	E-mail:	elmira.mammadova@khazar.org	
	Mühazirə otağı/Cədvəl		
	Konsultasiya vaxtı	Çərşənbə, 12:00-13:00	
Prerekvizitlər	Yoxdur		
Tədris dili	Azərbaycan		
Fənnin növü (məcburi, seçmə)	Məcburi		
Dərsliklər və əlavə ədəbiyyat	Dərsliklər: - Aslan, Vaqif (2019), Türk xalqları ədəbiyyatı üzrə mühazirələr, Bakı. - Qəfəsoğlu, İbrahim (2017) Türk Milli kulturu, (Tərcümə edən Ramiz Əsgər), Bakı. - Ögel, Bahaeddin (2003), Türk Kültür Tarixi, Ankara. - Nüsrətoğlu, Telman, Nəcəf N., Əkbər (2024). Türk dövlətləri və mədəniyyətləri tarixi. Bakı, Çapar. İnternet resursları: https://islamansiklopedisi.org.tr/ https://www.turksoy.org https://www.tika.gov.tr/en https://www.otuken.com.tr/u/otuken/docs/t/u/turk-milli-kulturu-1632300825.pdf https://ekitap.ktb.gov.tr/		
Tədris metodları	Mühazirə		+
	Qrup müzakirəsi		+
	İnteraktiv		+
	Sual-cavab		+
Qiymətləndirmə	Komponentləri	Tarix/son müddət	Faiz (%)
	Aralıq imtahanı	07.11.2026-cı il	30
	Fəallıq		5
	Tapşırıq 1	12.12. 2026-cı il	10 (5+5)
	Tapşırıq 2	05.12. 2026-cı il	10 (5+5)
	Final imtahanı		40
	Davamiyyət		5
	Yekun		100
Kursun təsviri	“Türk dünyası mədəniyyəti” fənni Türk dünyasının tarixini, dövlətçilik ənənəsini, qədim yazılı və şifahi abidələrini, əxlaqi anlayışını, sosial həyatını, adət-ənənələrini, yazı mədəniyyətini və s. kimi mövzuları əhatə edir. Bu kursda mədəniyyətlərin ortaya çıxması, mədəniyyət nəzəriyyələri və türk mədəniyyəti haqqındakı görüşlər izah ediləcəkdir. İslamiyyətdən əvvəlki türk dövlətləri, onların yayıldığı ərazilər, bu ərazilərdə inkişaf edən Türk mədəniyyətinin xüsusiyyətləri və burada ortaya qoyduqları sənət nümunələri haqqında məlumatlar izah ediləcəkdir. Müasir Türk xalqlarının həyatında əhəmiyyətli rol oynayan qədim türklərin dövlətçilik ənənələri, yazı mədəniyyətləri, şifahi xalq yaradıcılıqları, həmçinin türk xalqlarının aydınlanması müstəsna yerləri olan böyük türk şəxsiyyətlərinin həyat və yaradıcılıqları müqayisəli şəkildə şərh olunacaqdır.		
Kursun məqsədləri	Bu kursu tamamlayan tələbələr: dünya coğrafiyasının böyük bir ərazisində yaşayan Türk xalqlarının mədəniyyəti, tarixi, dili, dini, ortaq adət-ənənələri haqqında məlumat sahibi olacaqlar. Türk xalqlarının müştərək yaşadıkları dövrdə yaratdıqları maddi-mədəni zənginliklər (dil, əlifba, şifahi		

	və yazılı ədəbiyyat, mədəniyyət nümunələri) haqqında məlumat əldə edəcəklər. Eyni zamanda yaşadıkları ərazilər, həmçinin köç etdikləri ərazilər, inanc sistemləri, sosial sistemləri haqqında fikir sahibi olacaqlar. Türk mədəniyyətinin digər mədəniyyətlər arasındakı yerini təsbit edərək təsir dairəsini öyrənəcəklərdir.
Tədrisin (öyrənmənin) nəticələri	Kursun sonunda tələbələr aşağıdakı bilik və bacarıqları əldə edəcəklər: FTN 1 – Mədəniyyətlərin ortaya çıxması haqqında nəzəriyyələrlə tanış olacaq və türk mədəniyyətinin xüsusiyyətlərini izah edə biləcəklər; FTN 2 – Türk mədəniyyətini əmələ gətirən istiqamətləri müəyyənləşdirə biləcəklər; FTN 3 – Tarixi məlumatları, qədim dövlətləri öyrənəcəklər; qədim türk dövlətlərinin coğrafi əraziləri ilə tanış ola biləcək və bu dövlətlərin qurulma və süqut etmə səbəblərini izah edə biləcəklər; FTN 4 – Türklərin dili, dini inancları, adət-ənənələri haqqında məlumat sahibi olacaq, qonşu xalqların həyat tərzləri ilə müqayisə edə biləcəklər; FTN 5 – Türk yaşayışı, sosial quruluşu haqqında fikir sahibi olaraq müasir dövrdəki şərtlər baxımından şərh edə biləcəklər; FTN 6 – Qədim yazı, yazılı abidələr, dastanlar haqqında fikir sahibi olacaqlar; FTN 7 – Ümumtürk mədəniyyəti kontekstində Azərbaycan mədəniyyətinin əsaslarını təsbit etmə bacarığına yiyələnəcəklər.
Qaydalar (Tədris siyasəti və davranış)	Fəallığa görə veriləcək bal tələbənin müzakirələrdə bütün semestr boyu davamlı iştirakına, bütün semestr ərzində fəallığına, əlavə ədəbiyyatlara göstərdiyi marağa görə verilir. Davamiyyətə görə bal verilməsində tələbənin dərstdə ardıcıl iştirakı və dərstdə özünü qaydalara uyğun aparması nəzərə alınır. Üzrsüz buraxılan 1 dərs üçün 1 (bir) bal çıxılır. Dərsə gecikmək olmaz. Jurnala “qb” yazıldıqdan sonra dəyişdirilməsinə yol verilmir. Fənnin tədrisi zamanı verilən ballara aydınlıq gətirsək; Aralıq imtahanı – 30 (imtahanda tələbələrin biliyi açıq suallarla və test tapşırıqları vasitəsilə yoxlanılır.) Fəallıq - 5 (Fəallığa görə veriləcək bal tələbənin davamlı şəkildə ev tapşırıqlarını hazırlamasına müzakirələrdə iştirakına, fərdi şəkildə və qrup işlərində semestr boyu fəallığına, əlavə ədəbiyyatlara göstərdiyi marağa görə verilir.) <i>Ev tapşırığının yerinə yetirilməsi – 3 bal; (hər dərs üzrə 0.20 bal)</i> <i>Sorğu-sual və müzakirədə iştirak – 1 bal; (hər dərs üzrə 0.06 bal)</i> <i>Cütlüklərlə və qrup işində fəal iştirak – 1 bal. (hər dərs üzrə 0.06 bal)</i> Final imtahanı - 40 (imtahanda həm klassik suallar, həm də test tapşırıqları verilir) Digər (davamiyyət) - 5 (Davamiyyətə görə bal verilməsində tələbənin dərstdə ardıcıl iştirakı və dərstdə özünü qaydalara uyğun aparması nəzərə alınacaqdır. Üzrsüz buraxılan 1 dərs üçün 1 (bir) bal çıxılacaqdır.) Tələbələr semestr ərzində müəllim tərəfindən təsdiq edilmiş mövzu əsasında bir türk xalqının mədəniyyətinə dair <i>fərdi qaydada</i> 10–15 dəqiqəlik videotəqdimat hazırlayırlar. Videotəqdimat elmi mənbələrə əsaslanmalı, plagiatı yol verilməməli və müstəqil şəkildə hazırlanmalıdır. Tələblər: 1. Mövzu müəllimlə razılaşdırılmalıdır. 2. Videotəqdimatın müddəti 10–15 dəqiqə olmalıdır.

3. Təqdimatda mövzu elmi əsaslarla izah edilməli, etibarlı elmi mənbələrdən istifadə olunmalıdır.

4. İstifadə olunan bütün mənbələr APA 7-ci nəşr standartına uyğun rəsmiləşdirilməlidir.

5. Elmi mənbələrin axtarışı üçün ilk növbədə Google Scholar platformasından istifadə edilməsi tövsiyə olunur: <https://scholar.google.com>

6. Videoda istifadə olunan şəkil, xəritə, musiqi, foto və digər materialların müəllif hüquqları qorunmalı, zəruri hallarda mənbə göstərilməlidir.

7. Süni intellekt platformalarından (ChatGPT, Gemini, Claude, Copilot və s.) hazırlanmış mətn və ya təqdimatın olduğu kimi təqdim edilməsi yolverilməzdir. Bu platformalardan yalnız ideya toplamaq, plan hazırlamaq və dil redaktəsi məqsədilə istifadə oluna bilər. Təqdimatın məzmununa görə tam məsuliyyət tələbənin özünə məxsusdur.

8. Şübhə yarandıqda müəllim videotəqdimatın məzmunu ilə bağlı tələbədən əlavə izahat tələb edə bilər. Təqdimatın müstəqil hazırlanmadığı müəyyən edilərsə, iş 0 (sıfır) bal ilə qiymətləndirilir.

9. Hazır videomateriallardan (YouTube, sosial media platformaları, televiziya proqramları, sənədli filmlər və digər internet resurslarından) geniş həcmdə istifadə edilməsinə yol verilmir. Videotəqdimat tələbənin öz müəllif yanaşmasını və müstəqil araşdırmasını əks etdirməlidir. Hazır videolardan yalnız mövzunun izahına xidmət edən qısa fraqmentlərdən istifadə oluna bilər və onların ümumi həcmi videotəqdimatın 10 faizindən artıq olmamalıdır. İstifadə olunan bütün videomaterialların mənbəyi APA 7 standartına uyğun göstərilməlidir.

10. Video hazırlayıcı proqramlardan (Canva Video Editor, CapCut, Video maker və s.) istifadə oluna bilər.

11. *APA 7 istinad nümunələri*

Kitab:

Soyad, A. A. (İl). Kitabın adı. Nəşriyyat.

Nümunə:

Nodelman, P. (2008). The Hidden Adult: Defining Children's Literature. Johns Hopkins University Press.

Elmi məqalə:

Soyad, A. A., & Soyad, B. B. (İl). Məqalənin adı. Jurnalın adı, Cild(Nömrə), səhifələr. <https://doi.org/...>

Nümunə:

Nikolajeva, M. (2014). Reading for learning. Children's Literature in Education, 45(4), 385–399. <https://doi.org/10.xxxx/xxxxx>

İnternet mənbəyi:

Müəllif və ya təşkilat. (İl, ay gün). Səhifənin adı. Saytın adı. URL

Nümunə:

UNESCO. (2023). Literacy and education. <https://www.unesco.org>

Google Scholar-dan istifadə qaydası:

1. <https://scholar.google.com> saytına daxil olun.
2. Mövzunuzla bağlı açar sözləri Azərbaycan, türk, rus və ya ingilis dilində yazın.
3. Elmi məqalə və kitabları seçin.
4. Məqalənin altında yerləşən Cite ("") düyməsini klikləyin.
5. Açılan pəncərədən APA formatını seçin.
6. Hazır istinadı təqdimatın sonundakı "İstifadə olunmuş ədəbiyyat" bölməsinə əlavə edin.

Qeyd:

Vikipediya, referat saytları, bloglar və etibarlılığı təsdiqlənməmiş internet resursları əsas elmi mənbə kimi qəbul edilmir.

Elmi məqalələr, monoqrafiyalar, akademik kitablar və nüfuzlu elmi nəşrlərə üstünlük verilməlidir.

I tapşırıq: Türk dünyası mədəniyyətinə dair videotəqdimat

Qiymətləndirmə meyarları (10 bal)

I hissə – Elmi araşdırma və mənbələr (5 bal)

Mövzuya uyğun elmi mənbələrin (Google Scholar və digər etibarlı akademik mənbələr) seçilməsi (2 bal)

APA 7 standartına uyğun istinad və ədəbiyyat siyahısının tərtib edilməsi (1 bal)

Mövzunun elmi əsaslarla işlənməsi, təhlili və nəticələrin əsaslandırılması (2 bal)

II hissə – Videotəqdimatın hazırlanması (5 bal)

Videotəqdimatın məzmununun ardıcıl və məntiqi qurulması (2 bal)

Görüntü, səs və montaj keyfiyyəti (2 bal)

Vizual materiallardan (şəkil, xəritə, video və s.) məqsəduyğun istifadə (1 bal)

II tapşırıq: Türk dünyası mədəniyyətinə dair layihə

Tələbələr 3–4 nəfərlik qruplar şəklində seçilmiş türk xalqının mədəniyyətinə dair layihə hazırlayır və auditoriyada təqdim edirlər. Layihə elmi mənbələrə əsaslanmalı, əyani vəsaitlərlə müşayiət olunmalı və akademik etika qaydalarına uyğun hazırlanmalıdır.

Qiymətləndirmə meyarları (10 bal)

I hissə – Layihənin hazırlanması (5 bal)

Elmi mənbələrin toplanması və mövzuya uyğun seçilməsi (2 bal)

APA 7 standartına uyğun istinad və ədəbiyyat siyahısı (1 bal)

Layihənin məzmununun elmi əsaslarla işlənməsi və əyani vəsaitlərin hazırlanması (2 bal)

II hissə – Layihənin təqdimatı (5 bal)

Mövzunun məzmununun aydın və ardıcıl təqdim edilməsi (2 bal)

Komanda üzvlərinin bərabər və fəal iştirakı (1 bal)

Nitq mədəniyyəti, auditoriya ilə ünsiyyət və suallara cavabvermə bacarığı (1 bal)

Təqdimat zamanı əyani vəsaitlərdən səmərəli istifadə (1 bal)

Qeyd: Layihənin təqdimatı zamanı maket, poster, xəritə, stend, milli geyim nümunələri, musiqi, mətbəx, dekorasiya, multimedia vasitələri və digər əyani materiallardan məqsəduyğun istifadə təşviq olunur. İstifadə olunan bütün vizual materiallar mövzu ilə əlaqəli olmalı, müəllif hüquqları qorunmalı və zərurət olduqda mənbələri APA 7 standartına uyğun göstərilməlidir. Layihənin estetik tərtibatı, yaradıcılığı və təqdimatın ümumi keyfiyyəti qiymətləndirmə zamanı nəzərə alınacaqdır.

İmtahan haqqında

Aralıq (30 bal) və Final (40 bal) imtahanları açıq və qapalı sual formasında keçiriləcəkdir.

Generativ Süni İntellektədən (GSİ) istifadə qaydaları

Türk dünyası mədəniyyəti fənninin tədrisində generativ süni intellekt (GSİ) alətlərindən yalnız tələbənin öyrənmə, tədqiqat və fərdi inkişaf fəaliyyətini dəstəklədiyi, onun müstəqil düşünmə, yazma, təhlil və kommunikasiya bacarıqlarını əvəz etmədiyi hallarda məqsədyönlü, məsuliyyətli və şəffaf şəkildə istifadəsinə icazə verilir. GSİ fənn üzrə bilik və bacarıqların mənimsənilməsinə köməkçi vasitə kimi istifadə edilə bilər, lakin tələbənin özünün formalaşdırılmalı olduğu fikir, arqument, təhlil, mətn və yekun nəticələri əvəz etməməlidir.

Tələbə GSİ-dən istifadə etdiyi halda bunu təqdim etdiyi müvafiq iş və ya materialda açıq şəkildə bəyan etməli, istifadə etdiyi GSİ alətini və ondan hansı məqsədlə yararlandığını göstərməlidir. GSİ-dən istifadənin gizlədilməsi və ya GSİ tərəfindən yaradılmış məzmunun tələbənin müstəqil işi kimi təqdim edilməsi akademik dürüstlük və şəffaflıq prinsiplərinin pozulması hesab olunur və tələbə bu pozuntuya görə universitetin müvafiq qaydalarına əsasən məsuliyyət daşıyır.

Eyni zamanda, GSİ tərəfindən yaradılan və ya təqdim olunan məlumatların düzgünlüyünün, etibarlılığının və obyektivliyinin yoxlanılmasına görə məsuliyyət tələbənin öz üzərinə düşür. GSİ tərəfindən təqdim olunan məlumatda faktla bağlı səhv, uydurma məlumat və ya istinad, yanlış nəticə və qərəzli məzmun olduqda, həmin məlumatın yoxlanılmadan tələbə tərəfindən təqdim edilən işə daxil edilməsi tələbəni məsuliyyətdən azad etmir. Tələbə istifadə etdiyi məlumatın məzmununa və təqdim etdiyi işin akademik dürüstlük, elmi etibarlılıq və fənnin tələblərinə uyğunluğuna görə məsuliyyət daşıyır.

İmtahanlar və müəllim tərəfindən müstəqil bilik və bacarıqların qiymətləndirilməsi məqsədilə müəyyən edilmiş tapşırıqlar zamanı GSİ alətlərindən istifadəyə yol verilmir. Dərs zamanı ayrı-ayrı tapşırıqlar üçün GSİ-dən istifadəyə xüsusi məhdudiyyət və ya qadağa tətbiq edilə bilər. Bu tədbirlər aşağıdakı kimi müəyyənləşdirilir:

1. Şifahi və ya yazılı xəbərdarlığın verilməsi
2. Tapşırığın yenidən təqdim edilməsi
3. Tapşırıq üzrə balın azaldılması və ya sıfırlanması (0 bal).

Süni intellektdən istifadəyə icazə verilən hallar:

1. Türk xalqlarının tarixi, mədəniyyəti, ədəbiyyatı, incəsənəti, musiqisi, folkloru və adət-ənənələri haqqında ilkin məlumatların əldə edilməsi;
2. Türk dünyasının ayrı-ayrı xalqları və mədəniyyətləri haqqında məlumatların sistemləşdirilməsi və müqayisə edilməsi;
3. Müxtəlif mədəniyyət nümunələri, tarixi abidələr, şəxsiyyətlər və hadisələr haqqında əlavə məlumat əldə edilməsi;
4. Türk xalqlarının ortaq və fərqli mədəni xüsusiyyətlərinin müəyyənləşdirilməsi üçün müqayisəli təhlil istiqamətlərinin hazırlanması;
5. Mədəniyyət, folklor və etnoqrafiya ilə bağlı anlayışların daha sadə və aydın şəkildə izah etdirilməsi;
6. Təqdimat və layihələr üçün sualların, müzakirə mövzularının və yaradıcı tapşırıqların hazırlanmasında yardımçı vasitə kimi istifadə;
7. Hazırlanmış mətnin dil, üslub və struktur baxımından təkmilləşdirilməsi;
8. Müxtəlif mədəniyyət nümunələrinin təqdimatı üçün cədvəl, təsnifat və müqayisə sxemlərinin hazırlanmasına yardım alınması;
9. Əldə edilmiş məlumatların etibarlı elmi, tarixi və rəsmi mənbələrlə müqayisə edilərək yoxlanılması.

Süni intellektdən istifadəyə icazə verilməyən hallar 1. Tələbənin müstəqil hazırlamalı olduğu referat, esse, təqdimat və ya layihə işinin tam şəkildə süni intellektə hazırlatdırılaraq öz işi kimi təqdim edilməsi; 2. İmtahan və digər qiymətləndirmə fəaliyyətləri zamanı müəllimin icazəsi olmadan süni intellektdən istifadə edilməsi; 3. Süni intellekt tərəfindən hazırlanmış mətnin tələbənin şəxsi araşdırması və təhlili kimi təqdim edilməsi; 4. Tarixi və mədəni faktların etibarlı mənbələrlə yoxlanılmadan işdə istifadə edilməsi; 5. Mövcud olmayan kitab, məqalə, müəllif, tarixi mənbə və internet resurslarının süni intellekt tərəfindən yaradılaraq real mənbə kimi təqdim edilməsi; 6. Türk xalqlarının tarixi və mədəniyyəti haqqında yanlış, stereotip və ya təhrif olunmuş məlumatların yoxlanılmadan yayılması; 7. Müxtəlif türk xalqlarının mədəniyyətinə dair mürəkkəb və mübahisəli məsələlərdə süni intellektin cavabının mütləq və dəyişməz həqiqət kimi qəbul edilməsi; 8. Başqa tələbənin, tədqiqatçının və ya müəllifin hazırladığı işin süni intellekt vasitəsilə dəyişdirilərək mənimsənilməsi; 9. Müəlliflik hüququ ilə qorunan materialların icazəsiz şəkildə süni intellekt vasitəsilə yenidən hazırlanaraq özünəməxsus iş kimi təqdim edilməsi; 10. Müəllim tərəfindən konkret tapşırıq üzrə süni intellektdən istifadənin qadağan edildiyi hallarda həmin vasitədən istifadə edilməsi.			
	Tarix	Fənnin mövzuları	Dərslik/Tapşırıqlar
1	19.09.2026 19.09.2026	Kültür və mədəniyyət anlayışları. “Təkamül”, “Yayılma” nəzəriyyələri	Qəfəsoğlu, 18-26
2	26.09.2026 26.09.2026	Mədəniyyətin ortaya çıxma səbəbləri. Köçərilik məsələsi	Qəfəsoğlu, 29-41
3	28.02.2026 28.02.2026	Türk adı. Türklərin Ana yurdu Türklərin yayılmaları.	Qəfəsoğlu, 46 https://www.youtube.com/watch?v=gPWBu2xUYeg
4	03.10.2026 03.10.2026	Türk dövlətləri. İlk türk dövlətləri. Yayıldıqları ərazilər. Göytürklər, Uyğurlar. Qırğız xaqanlığı	Qəfəsoğlu, 100-147. Mühazirələrim
5	10.10.2026 10.10.2026	Ön Asiya Türk dövlətləri. Xəzər xaqanlığı. Bulqar dövlətləri	Qəfəsoğlu, 176-219
6	17.10.2026 17.10.2026	Bozqır Türk mədəniyyəti. Bozqır mədəniyyətinin təşəkkülü.	Qəfəsoğlu, 223-239
7	24.10.2026 24.10.2026	Qədim türklərdə sosial quruluş. Ailə. Ailə birliyi. Boy, boylar birliyi.	Qəfəsoğlu, 240-264
8	31.10.2026 31.10.2026	Dövlət. Türklərdə cahan hakimiyyəti məfkurəsi. Türk dövlətində təşkilat	Qəfəsoğlu, 265-303
9	07.11.2026 07.11.2026	Aralıq imtahanı	Qəfəsoğlu, 304-321

		Türklərdə ordu. Bozqır Türk dövlətinin quruluşu.	
10	14.11.2026 14.11.2026	Qədim türk inancı. Şamanlıq məsələsi. Göy Tanrı dini	Qəfəsoğlu, 322-345
11	21.11.2026 21.11.2026	Türklərin ədəbiyyatı: dastanlar və əfsanələr. “Alp Ər Tonqa”, “Şu” dastanı. “Oğuz Kağan” dastanı İslamiyyət sonrası türk dastanları.	Qəfəsoğlu, 360-366 Aslan, 63-78
12	28.11.2026 28.11.2026	Türklərdə iqtisadi həyat Türklərdə yazı, incəsənət, musiqi	Qəfəsoğlu, 346-359 Qəfəsoğlu, 360-375
13	05.12.2026 05.12.2026	Türklərin dili. İslamiyyətdən sonra türklərin kultür və ədəbiyyatı (“Qutatgu-bilik”, “Divan ü lüğət-it-türk”)	Mühazirələrım Aslan, 151-184
14	12.12.2026 12.12.2026	Türk böyükleri: Şəhabəddin Mərcani, İsmayıl bəy Qaspiralı, Əli Bəy Hüseynzadə və d.	https://islamansiklopedisi.org.tr/ Mühazirələrım https://www.turksoy.org/ https://www.tika.gov.tr/en
15	19.12.2026 19.12.2026	Türk təşkilatları (TİKA, TÜRKSOY)	
		Final imtahanı	.